

В І Д Г У К

офіційного опонента про дисертацію

Шайнер Ірини Ігорівни

"ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИЙ ПРОСТІР БРИТАНСЬКИХ ХУДОЖНІХ ПРОЗОВИХ ТЕКСТІВ НА ВІЙСЬКОВУ ТЕМАТИКУ: ПРАГМАСТИЛІСТИЧНИЙ АСПЕКТ",

подану на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук
зі спеціальності 10.02.04 – германські мови

*Whenever we want to combat our enemies,
first and foremost we must start by understanding them
rather than exaggerating their motives.*

Criss Jam

*In a way fighting was just like using magic.
You said the words, and they altered the universe.
By merely speaking you could create damage and pain,
cause tears to fall, drive people away,
make yourself feel better, make your life worse.*

Lev Grossman

З другої половини ХХ сторіччя і донині (зокрема в контексті сьогочасних подій у світі) війна залишається популярною темою для художніх творів, зокрема прозового жанру. Надзвичайно актуальним у наш час є вивчення лексико-семантичної структурації художнього твору великої епічної форми на військову тематику з позицій прагмадискурсної й антропоцентричної парадигми сучасних лінгвістичних досліджень.

Наведені вище висловлення про війну, бойові дії і прагматичні стратегії, що відтворюються мовою тексту, перегукуються з тими завданнями, які так послідовно і логічно вирішує у своєму дослідженні Ірина Ігорівна Шайнер. Рецензована праця, присвячена конструюванню лексико-семантичного простору британських художніх прозових текстів на військову тематику у прагмастилістичному аспекті, наразі має величезну **актуальність**. Ми всі розуміємо, що живемо в дуже нелегкі часи, коли воєнні конфлікти загострюються в різних куточках світу. Вирішити у лінгвістичному ключі причини та суть воєнного конфлікту неможливо, так само, як неможливим є запобіг того чи іншого конфлікту. Адже, лінгвістичний аспект аналізу такої проблематики дозволяє висвітлити антропо-аксіологічний стан проблеми і

пояснити поведінку, інтенції і стратегії тих осіб, які задіяні у воєнному конфлікті.

Отже, **актуальність** рецензованого дослідження не викликає сумніву, оскільки зумовлене зацікавленістю сучасних лінгвістичних досліджень у виявленні семантичних і функційних механізмів лексико-семантичної структуризації та реалізації лексико-семантичних, лексико-тематичних і лексико-асоціативних полів через лексичні структури у тексті художнього твору великої епічної форми з позицій прагмастилістичної й антропоцентричної парадигм. Фокусуючи свій науковий інтерес на вивченні лексико-семантичних і прагмастилістичних особливостей експлікації злободенної теми війни, функційно-семантичному описі лексичних структур лексико-семантичного простору, їх контекстуально-інтерпретативному аналізі у новітніх британських художніх текстах воєнної тематики, Ірина Ігорівна, на мою думку, пропонує семантико-наративний вектор прагмалінгвістичного висвітлення обраної проблематики.

Мета роботи – комплексне вивчення лексичних структур у лексико-семантичному просторі британських художніх прозових текстів на військову тематику та їх формально-граматичних, лексико-семантичних і прагмастилістичних властивостей у руслі системоцентричності й антропоцентричності художнього тексту – логічно корелює з поставленими завданнями, предметом і об'єктом дослідження.

Вражає **матеріал** рецензованої праці, що включає не тільки новітні британські художні прозові тексти на військову тематику періоду 2000 – 2017 рр. (К. Аткинсон “Life After Life”, А. Баєтт “The Children’s Book”, Дж. Бойн “The Absolutist”, Дж. Бойн “The Boy at the Top of the Mountain”, Дж. Бойн “The Boy in the Striped Pyjamas”, К. Ішігуро “The Buried Giant”, І. Мак’юен “Atonement”, Д. Мітчелл “Cloud Atlas”, С. Уотерс “The Little Stranger”, Дж. Харріс “Five Quarters of the Orange”), а й електронні версії художніх творів. Досліджуваний корпус лексичної репрезентації воєнної тематики (2449 контекстуальних фрагментів) авторка вилучила методом суцільної вибірки із

6861 умовної сторінки електронних текстів британських англомовних письменників початку ХХІ ст.

Рецензована праця безумовно визначається своєю **науковою новизною**, оскільки, полягає в тому, що авторка *вперше* в сучасній лінгвістиці: **установила** тенденції новітніх текстів воєнної тематики з урахуванням різного ступеня репрезентації теми війни (макро-, мезо- та мікрівкрапель), що обґрунтовано кореляцією кількісного складу домінантних лексико-семантичних угруповань; **визначила** місце лексико-семантичного простору у семантичній структурі художнього тексту; **здійснила** багатоаспектний опис лексико-семантичної структурації новітніх британських текстів воєнної тематики (із урахуванням ступеня репрезентації теми війни), ґрунтуючись на методологічних засадах прагмастилістичного та контекстуально-інтерпретативного підходів; **запропонувала** методику дослідження лексико-семантичного простору сучасних британських художніх текстів воєнної тематики; **визначила** роль і місце лексико-семантичних угруповань в композиційно-архітектонічній організації лексико-семантичного простору сучасних британських художніх прозових текстів воєнної тематики; **описала** функціонування лексико-семантичних, лексико-тематичних та лексико-асоціативних груп у структурі британських художніх прозових текстів воєнної тематики; **змодельовала** ядро-периферійну структуру домінантних лексико-семантичних, лексико-тематичних та лексико-асоціативних полів у художньому просторі британських текстів воєнної тематики; **довела** лексичну системність поля в організації лексичної структури лексико-семантичного простору сучасних британських художніх прозових текстів воєнної тематики.

Теоретичне значення дослідження визначається тим, що його результати слугують внеском у галузі текстолінгвістики (студії семантики тексту, лексичних структур і стратегій у структурно-смісловій організації тексту), лінгвістичної семантики (значення лексичних структур у лексико-семантичному просторі ХТ), прагмастилістики (аналіз авторських інтенцій,

що зумовлюють вибір лексичних засобів, їх впливу на читача), дифузного тексту (вияв композиційної та функційної специфіки ранжування наративу відповідно до ієрархії мовних рівнів художнього тексту).

Практична цінність отриманих результатів дисертації полягає у напрацюванні системного опису лексико-семантичних, лексико-тематичних і лексико-асоціативних угруповань в лексико-семантичному просторі британських художніх текстів воєнної тематики початку ХХІ ст. Комплексний аналіз дав змогу ґрунтовно дослідити лексико-семантичне наповнення художнього текстовпростору, встановити тенденції різновекторних дискурсних стратегій і тактик подання стилістично ангажованої і реальної інформації у канві художнього твору письменника. Результати дослідження можна використати в лекційних курсах зі стилістики англійської мови (розділи «Лінгвопрагматика», «Стилістична прагматика», «Інтерпретація тексту», «Лінгвопоетичний аналіз художнього тексту»), а також у різних за тематикою спецкурсах і спецсемінарах у сфері новітніх лінгвістичних студій, під час написання наукових робіт.

Заслуговує на увагу розробка та чіткий опис **методики** вивчення лексики британських художніх прозових текстів на військову тематику, що включає висвітлення прагмастилістичних властивостей мови і мовлення, тексту і дискурсу (стор. 74-80), опис семантичного поля як методу вивчення лексики художнього прозового тексту (стор. 80-86), а також комплексно-поступовий синтагматичний, парадигматичний та епідигматичний види лексичної інтерпретації лексики британських художніх прозових текстів (стор. 92-104). Уважаю, що розгляд Іриною Ігорівною лексико-семантичного поля як методу вивчення лексики художнього тексту та способу систематизації лексичних одиниць має неабияке не тільки теоретичне, а й практичне значення, оскільки, як виважено доводить авторка, дозволяє конструювати та структурувати лексико-семантичний простір, класифікувати його групи та підгрупи для детального аналізу репрезентації індивідуально-авторської картини світу.

У критичній частині відгуку хочу зупинитися на деяких зауваженнях, дискусійних моментах, міркуваннях та питаннях, які, на думку рецензента, можуть бути враховані дослідницею у її подальших наукових розвідках:

1. У першому розділі своєї праці Ірина Ігорівна виштриховує шляхи дослідження лексико-семантичного простору художнього тексту, аналізуючи різні позиції, підходи, напрями. При цьому, вживає дуже велику низку термінопонять, які просто нашаровуються, утворюючи певний лабіринт. До прикладу, на с. 19 авторка пише “Лексико-семантичний простір художнього тексту складається з сукупності лексичних структур (засобів, стилістичних прийомів, синтаксичних структур), які використовує автор ХТ ...”; а на с. 47 вживає *денотативний простір, денотативний підхід, денотативна структура* часу та простору, *денотативний зміст*. Хотілося б почути витлумачення таких понять, як *простір, підхід, структура, зміст*.

2. Хочу відмітити ідейну родзинку роботи, розгляд лексико-семантичного поля як методу вивчення лексики художнього прозового тексту і способу систематизації лексичних одиниць (параграф 2.1.2, с. 80), та на с. 85 Ірина Ігорівна пише про низку методів, обраних у дослідженні для вивчення самого лексико-семантичного поля. Чи може авторка прокоментувати свою наукову позицію у застосуванні такої двошаровості методів?

3. У параграфі 2.2 *Методика вивчення лексики британських художніх прозових текстів на військову тематику – опис денотативного і конотативного значення слова* Ірина Ігорівна дуже ретельно пояснює вибір методів вивчення лексико-семантичного поля, показує кількість і частоту вживання макро-, мезо- та мікрівкрапель військової тематики у художньому тексті (як показано у табл. 2.1 на с. 97). Адже, не завжди ілюструє свої тези прикладами. Так, на с. 103 авторка констатує, що вибір автором художнього тексту лексико-стилістичних засобів спрямований на те, щоб якнайточніше передати жахи війни та закликати людство не повторювати помилок минулого. А які це засоби? Наведіть приклади.

4. Рецензована праця є багатовекторним дослідженням, про що свідчить і звернення до аналізу лексико-семантичного поля у наративній площині. (розділ 3), хоча наративний аспект і не заявлено в темі дослідження. Завдяки такому комплексному підходу авторка виділила три основні групи текстів воєнної тематики: твори з провідною темою війни, частково про війну та з вкрапленнями військової тематики. Питання стосується третьої групи текстів. На с. 115 авторка наводить приклади поведінки персонажа у кількох напрямках: поведінка персонажа у мирний час (*I no longer possess the **courage** of my pessimism*) та поведінка у воєнний час (*And you'll show some **courage** worthy of your uniform*). В обох випадках вжито лексичну одиницю **courage**. Чи аналізувала авторка різницю коннотацій однієї й тієї ж самої лексеми в різних контекстних ситуаціях?

5. У четвертому розділі (стор. 160-200) авторка аналізує фрагменти, в яких реалізуються різні випадки когезії (дистантної, образної, контактної), що звісно підпорядковано меті й завданням дослідження, та забагато приділено уваги видам повтору й опису пейзажу. У стилістичному аспекті проведений аналіз є надзвичайно корисним, але у прагмастилістичному аспекті хотілося б відчувати більший акцент на стратегіях та тактиках уведення стилістичних засобів та прийомів у тексти воєнної тематики.

Наведені міркування мають дискусійний характер і жодним чином не впливають на загальне позитивне враження від рецензованої праці.

Дисертація Шайнер Ірини Ігорівни "Лексико-семантичний простір британських художніх прозових текстів на військову тематику: прагмастилістичний аспект", є завершеною працею, в якій застосовано прагмастилістичний підхід, який уможливорює детальний аналіз індивідуально-авторського стилю, прагматичної спрямованості авторських ідей та інтенцій, способів їх експлікації у тексті. Отримані нові теоретичні й практичні результати, що в сукупності є суттєвими для розвитку сучасної лінгвістики, зокрема лінгвопрагматики, лінгвопоетики, наратологічної поетики, текстолінгвістики, лінгвостилістики, дискурсології та прагматики.

